

SKÄRHOLMENS STADSDELSFÖRVALTNING

Resursenheten
Ungdomsmottagningen

Utvärdering av grundskolornas klassbesök på
Ungdomsmottagningen i årskurs 8. Läsåret 2008-2009.

Sammanställd av Torgny Fält

Skärholmens Ungdomsmottagning
Vårholmsbackarna 106
127 42 Skärholmen
08 508 24 468

Inledning

Denna utvärdering handlar om de besök av skolklasser i årskurs 8 som Skärholmens ungdomsmottagning tar emot från grundskolorna. Vi har i cirka 10 år haft ungefär samma program och kände att vi ville utveckla vår metod. Varje läsår tar vi emot cirka 25 klasser. Därutöver tar vi emot grupper med funktionshindrade samt förberedelseklasser för nyanlända invandrare. Dessa har andra upplägg än de vanliga klasserna och vi har inte tagit med dessa i denna utvärdering. Vi har både känt oss stolta över att vi har ett så ambitiöst upplägg och samtidigt lite trötta på att ständigt upprepa oss med samma föreläsningar och gruppövningar. Vad tycker ungdomarna som besökt oss och vad behöver vi ändra på utifrån deras behov?

Klassbesökens syfte

Det främsta syftet med besöket var från början att presentera mottagningen för ungdomarna så att de vet vad vi arbetar med och hur de kan få hjälp i framtiden. Den andra delen som växt fram mer och mer under åren är att ha ett gruppsamtal om sex- och samlevnadsfrågor. Detta gruppsamtal innehåller olika kunskapsavsnitt om kropp, sexualitet och reproduktiv hälsa, och ett av syftena är att förebygga oönskade graviditeter och könssjukdomar. Vi diskuterar också normer och värderingar som handlar om sexuell läggning, genusfrågor och jämställdhet, personlig hälsa, relationer, kulturfrågor, kulturkrockar samt olika former av sexuellt våld och förtryck. Det har också varit viktigt att förmedla något om vad lagen säger om gränser, rättigheter och skydd. Syftena med klassbesöken har alltså utökats. Vad är viktigt för ungdomarna att prata om. Var ligger fokus för dem?

Klassbesökens uppläggning:

För några år sedan anlät vi stadsdelens kultursekreterare för att vid ett tillfälle vara med under ett klassbesök för att ge konstruktiv kritik. Hon talade då om besökets dramaturgi. Vad hon nog menade var att på ett snyggt och effektivt sätt förena tydlighet, tempo, samspel och estetik. Det låter kanske lite högtravande men varför inte låna kunskap från dramatikkens värld för att ge besöket en bra form. Detta är den form vi arbetat med de senaste åren. Tiderna är ungefärliga, vi är flexibla utifrån gruppens intresse, mängden frågor och inlägg.

1. Musik och presentation: En av oss spelar en poplåt som vi personligen valt; ”det här är musik jag gillar”. Vi i personalen presenterar oss sedan med namn, vilken musik vi gillar och eventuellt maträtt eller hobby. Därefter är det elevernas tur att säga sitt namn och den musik man gillar alternativt maträtt eller hobby. En annan variant vi använde oss av från början var musik och plats där man är född. Vi berättar också om dagens möte och vilka regler som gäller. Den viktigaste är att ingen får reta eller trakassera någon på grund av det som någon frågar om eller säger. (cirka 10 minuter)
2. Kort om vad ungdomsmottagningen är, vilka som jobbar där, åldersgränser, upptagningsområde mm. Vi berättar om sekretess och anmälningsskyldighet. (cirka 5 minuter)
3. Kort om vilka besöksorsaker som är vanliga hos kuratorn respektive barnmorska och läkare. Vi försöker normalisera ungdomars behov av att söka hjälp i olika besvärliga livssituationer. Barnmorskan berättar om vad hon kan ge för hjälp och service tex. preventivmedel, undersökning, provtagning och rådgivning. Kuratorn berättar om hur en samtalskontakt kan se ut. (cirka 10 minuter)
4. Värderingsövning (ofta heta stolen) för att ungdomarna skall reflektera och diskutera viktiga normer och värderingar. Det kan handla om syn på ungdomar och sex, exempelvis när man är mogen för sex. Det kan handla om jämställdhet mellan killar

och tjejer. Vad är det som gör att tjejer som är sexuellt aktiva kan kallas horor medan de aktiva killarna blir ”players”? Ett annat hett ämne är homosexuellas rättigheter och hur man skulle reagera om ens kompis skulle vara homosexuell, skulle man vara lika bra kompisar i alla fall eller? Andra ämnen är kulturkrockar och hedersfrågor, säker sex, om hur det skulle kännas att byta kön för en dag och olika frågor som handlar om kärlek och relationer. Syftet är att få igång ungdomarna att diskutera och att utmana deras värderingar. (cirka 15 minuter)

5. Killgrupp och tjejgrupp: En barnmorska och i mån av tid vår kvinnliga kurator, deltar i besöket. Den manliga kuratorn träffar alltid killarna. Vissa terminer har en kvinnlig socionompraktikant också deltagit i killgruppen. Eftersom grupperna är mindre än hel klass finns mer utrymme för ömsediga samtal och frågor från ungdomarna. Innehållet är också mer anpassat efter varje grupps intresse. Innehållet är vanligtvis kropp, pubertet, ungdomssexualitet. Det kan också handla om pornografi, övergrepp, sexuell läggning, hedersfrågor, alkohol och sex, könsstympning och våld. Även kärlek och relationer diskuteras. Information ges alltid om graviditet, preventivmedel, könssjukdomar och testning. Gruppen avslutas med kondomdemonstration och utdelning av kondomer. (30-40 minuter)
6. Kort paus med juice och kex.
7. Återsamling: Killarna respektive tjejerna säger något kort om hur det var i grupperna.
8. Eventuellt gör vi en värderingsövning tex. 4-hörn. Förut hade vi frågestund mellan killarna och tjejerna. (5-20 min)
9. Kort information om öppettider, öppet hus, telefontid, webbinformation. Förut delade vi ut broschyrer till alla men numera får de som önskar en broschyr. Webbinformation har till stor del ersatt broschyrer. (5 minuter)
10. Slut. Tack och hej.

Samarbete med skolorna

De senaste åren har vi i början av höstterminen haft ett möte med alla skolor och då planerat in läsårets gruppverksamheter. Vi har utifrån skolornas önskan också gått runt i alla 7:e klasser för att informera om ungdomsmottagningen (UM). Vi har önskat att skolorna har sin sex- och samlevnadsundervisning i anknytning till klassbesöket i årskurs 8. Detta har fungerat vid fler tillfällen är tidigare. Varje skola har sin kontaktperson gentemot UM för samarbete framförallt för planering av gruppverksamheterna. Vi har också regelbundna möten med skolkuratorer och skolsköterskor angående det individuella arbetet med ungdomarna.

Utvärderingens syfte

Denna utvärdering har som syfte att utifrån ungdomarnas synpunkter få underlag för att förändra och förbättra klassbesöken. Förutom enkäten har vi konsulterat RFSU-Stockholm. Vi har också diskuterat enkätsvaren och förslag till förändringar med representanter från skolorna.

Enkäten (bilaga 1)

Alla skolor tillfrågades om hjälp att efter klassbesöket dela ut enkäten till ungdomarna. Alla skolor utom en hjälpte till. Vi fick in 225 ifyllda enkäter. Cirka 350 elever i 23 olika grupper från åtta olika grundskolor har deltagit i klassbesöken. Fyra av skolorna var friskolor och fyra kommunala. Från en av friskolorna inkom inga enkäter. De ifyllda enkäterna motsvarar 64 % av samtliga vilket får räknas som ett gott underlag. Fråga 3 var mycket omfattande och en totalbild skulle medföra för mycket arbete. (se bilaga 2). Därför har jag tagit ut var 5:e enkät, totalt 44 stycken, hälften av vardera kön, och gjort en sammanställning över vad ungdomarna

kommer ihåg från klassbesöket. Sammanställningen tror jag ger en tillräckligt god bild över innehållet i besöken.

Resultat

Klassbesökens innehåll

När vi förberedde denna utvärdering satte vi oss ner, funderade och listade de ämnen som ofta tas upp under klassbesöken. Jag har grupperat dem och gav sedan ungdomarna en lista att ringa in utifrån vad de kom ihåg veckan efter besöket. Här kommer en sammanfattning. Hur 22 tjejer och 22 killar fyllt i sammanfattas nedan. (se även bilaga 2)

Kropp och sex.

Här avses grundläggande kunskaper om kroppsutveckling och sexualitet. Någon större skillnad finns inte för tjejer och killar utifrån vad de kommer ihåg. Tjejerna rapporterar dock att de pratat lite mer om kvinnans och mannens kön och upphetsning, killarna något mer om orgasm. Både killar och tjejer har varit flitiga att fylla i, 20 av 22 tjejer kom ihåg att vi pratat om upphetsning. 17 av 22 killar kom ihåg att vi pratat om kvinnans könsorgan.

Sexualitet

Här avses hur sexualiteten utövas i praktiken samt pornografi och prostitution. Killarna rapporterar lite oftare att vi pratat om onani, tjejerna något oftare om 1:a samlaget 17 resp 15. Killarna rapporterar ofta ”olika sätt att ha sex” och dubbelt så ofta om pornografi och prostitution. En tolkning man kan ha om detta är att tjejerna i gruppsamtalen ägnat något mer tid åt grundläggande kroppskunskap och att killarna gått snabbare in på den sexuella praktiken. Kanske är det så att killarna har en klarare bild av sitt eget kön än tjejerna och att längtan efter sex i praktiken avspeglar sig i killarnas frågor. Enligt många undersökningar konsumerar killar också betydligt mer porr än tjejer vilket gör att det finns ett stort behov att prata om detta.

Sexualiteter

Här avses sexuell läggning och HBT-frågor. Cirka 70 % av både killarna och tjejerna kom ihåg att vi pratat om homosexualitet, cirka hälften om bisexualitet. Något fler killar än tjejer kom ihåg transsexualitet. Vi upplever att en del ungdomar, särskilt killar, ibland blir provocerade av homosexualitet och vid vissa klassbesök har vi aktivt fått stoppa starkt homofoba reaktioner. Dock anser vi att homofobin överlag minskat bland ungdomar.

Genusfrågor och jämställdhet

Under klassbesöket finns inget särskilt avsnitt som heter genus och jämställdhet utan dessa perspektiv vävs in i hela besöket. Cirka hälften av både killarna och tjejerna tyckte att vi pratat om hur killar och tjejer är, 7 tjejer och 9 killar ringade in jämställdhet.

Säkerhet och prevention

Detta är ett av de mest primära syftena med ungdomsmottagningar. Utifrån ungdomarnas svar nedan har vi mycket väl lyckats få ut vårt budskap. Alla ungdomar kommer ihåg kondomutdelningen och nästan alla, även killarna kryssade i p-piller. Något fler tjejer än killar kryssade i abort. Alla utom 2 tjejer uppfattade att vi pratade om könssjukdomar. Dock behövs mer information till killarna om hur testning (14) och undersökning (10) går till. Tjejerna verkade ha fått mer information om detta (18 och 19).

Den egna personen och hälsa

Detta var inte lika vanliga ämnen under studiebesöken. Självkänsla 6 markeringar för tjejerna och 8 för killarna. Utseende och kropp 10 för båda. Mat, motion, tobak och alkohol gav 9 för tjejerna och 5 för killarna.

Relationer

Här trodde vi nog att tjejerna pratade mer om relationer än vad killarna gjorde, men så var det inte. 18 tjejer kryssade i kärlek medan 20 killar gjorde det. Någon märkbar skillnad mellan könen fanns inte vad gäller samtal om relationer. Olika ämnen var: att bli ihop, svartsjuka, göra slut, familjen, kamratskap och att säga ja och att säga nej.

Kulturfrågor och problem

Skärholmen är mycket mångkulturellt med avseende på att de flesta av ungdomarna har invandrarbakgrund från ett stort antal länder. De är också mycket olika vad gäller religiös bakgrund. Med tanke på detta borde heta diskussioner om olika etiska och religiösa frågeställningar vara vanliga under studiebesöken. Min erfarenhet är nog ändå att ungdomarna försöker komma fram till gemensamma ståndpunkter som mer handlar om ungdomarnas/den nya generationens normer. Kulturkrockar handlar ofta om konflikt mellan föräldrarnas normer och ungdomsgenerationens. När det gäller brist på jämställdhet är det som alltid flickorna som är mest drabbade. De markerar oftare än killarna att vi diskuterat hedersfrågor och under kommentarer, fråga 4 och 6, efterfrågar de mer information och samtal om hedersfrågor. Se även nästa punkt ”att råka illa ut”.

Alkohol och sex, vilket kan räknas som ett kulturellt problem, ringas lika ofta in av killarna som tjejerna, 9 av 22.

Att råka illa ut

Temat våld ringas in av lika många tjejer som killar (9). Sexuella övergrepp och våldtäkt tas upp av över hälften av ungdomarna och något mer av killarna, våldtäkt 15 killar mot 14 tjejer. Däremot är det betydligt fler tjejer än killar som ringar in könsstympning, tvångsgifte och hedersvåld, det sistnämnda 10 tjejer mot 2 killar. Återigen handlar det om att tjejerna känner sig mer utsatta och har större behov av att få information och att prata.

Regler och rättigheter

I enkäten har vi delat upp detta i tre områden: barns rättigheter och skydd vilket betyder ungefär vad som stadgas i barnkonventionen, vuxnas rättigheter och skydd vilket menas skydd mot kvinnovåld regler för äktenskap mm, samt den gammaldags felaktigt uttryckta lovlighetsåldern vilket i verkligheten handlar om barns skydd mot sexuella övergrepp. Särskilt den senare punkten att barn under 15 år räknas som minderåriga och att om vuxna har sex med ett barn räknas detta som våldtäkt. Många ungdomar har totalt missuppfattat detta och tror att det är förbjudet för ungdomar under 15 år att ha sex med varandra och att det är den unge som kan straffas. Det är mycket viktigt att informera om detta med tanke på den straffskärpning som införts för tex 18-åringar som har sex den som är 13 eller 14 år. Till denna fråga hör också p-pillerförskrivning till tjejer under 15. Fyra av tjejerna och sex av killarna rapporterade att vi pratat om den sk. ”lovlighetsåldern” och skydd mot övergrepp. Även vad gäller övriga rättigheter rapporterade få. Detta är för lågt för att vi skall vara nöjda.

Fråga 4. Var det något av detta eller något annat som du skulle vilja prata mer om? I så fall vad? Fråga 6. Om du inte ställde frågor som du hade, vilken fråga hade du?

Eftersom frågorna är så lika har jag sammanfört dem. Fråga 6 riktar sig mer till de som haft svårt att prata om något i gruppen.

Frågor om sex, kropp och kärlek:

- mens och fittor (2 killar)
- lubrikation (kille)
- varför blir man homosexuell? (tjej)
- sexualiteten (kille)
- killar (tjej)
- 1:a gången sex (tjej)
- kärlek (tjej)
- att kolla på sex (tjej)
- fittfakta (2 killar)
- pubertet, annars är det Haram (synd) (kille)
- sex vid 14 år och uppåt (tjej)
- finns det fler sexställningar? (tjej)
- vad är kamasutra? (kille)
- tecken för pubertet.(kille)
- vill inte säga, personligt (kille)
- vill inte, det är Haram (synd) (kille)
- jag har ställt alla frågor, skäms (kille)
- om hur det är första gången man har sex (tjej)
- hur man gör om man vill dumpa någon (tjej)
- jag ville ha mer kondomer (kille)
- pubertet (kille)
- hur blir man homosexuell-bisexuell? (tjej)
- vad som händer när man blir gravid (tjej)

Att råka illa ut; våld, hedersfrågor, sexuella övergrepp

- könsstympning (tjej)
- lovlighetsålder (tjej)
- våldtäkt, våld (tjej)
- vad händer om man råkar ut för övergrepp, men inte vågar berätta? (tjej)
- att råka illa ut (tjej)
- jag skulle vilja prata mer om våldtäkt (tjej)
- att råka illa ut, hedersproblem och självkänsla (tjej)
- våldtäkt (tjej)
- om våldtäkt och 1:a samlaget (tjej)
- att råka illa ut, hedersproblem, självkänsla (tjej)
- våldtäkt (tjej)
- hedersproblem, självkänsla (tjej)
- tvångsgifte och hedersvåld (tjej)
- övergrepp och hur man ska skydda sig. (tjej)

Fråga 5. Tyckte du att fick möjlighet att ställa de frågor du hade?

Ungdomsmottagningen är en miljö dit ungdomar kan vara öppna med alla slags frågor. De skall kunna ställa vilka frågor de vill. De får använda vilka ord de vill under klassbesöken.

Den gräns som finns är att de under gruppsamtalen inte får reta eller trakassera någon. Det är inte ok att uttrycka sig nedvärderande pga. någons kön, sexuella läggning, etnicitet eller religion. Klassbesöket skall präglas av dialog och det är även ok att avbryta så länge det inte är störande. Det finns emellertid en hel del inbyggda svårigheter. För det första är besöket på ungdomsmottagningen obligatoriskt och det finns elever som tycker det är jobbigt att vara med sin klass när de mest intima frågorna skall behandlas. Samtidigt blir besöket en möjlighet att normalisera sina funderingar och att diskutera värderingar och normer. Många klasser och grupper har ingen vana att sitta i grupp och samtala om centrala livsfrågor och känslor. I en del klasser är man rädd för vad kompisarna skall tycka om man frågar dumt eller tycker fel saker. Andra grupper har större vana, till exempel de grupper som tidigare kommit till ungdomsmottagningen för kill- och tjejgrupper. Av dessa var de ingen som uttryckte svårigheter att ställa frågor. Svårigheterna för andra framgår av kommentarerna som ungdomarna skrivit under fråga 6. i anslutning till fråga 5. Ändå tyckte en stor majoritet av ungdomarna att de kunde ställa de frågor de hade. 86% av tjejerna tyckte det. 9% av tjejerna tyckte inte det, 5% valde att inte svara. Av killarna var det 84% som tyckte att de kunde ställa de frågor de hade, 10% kunde inte det och 6% valde att inte svara. Detta är kommentarerna från de ungdomar som hade svårt att vara öppna med sina frågor:

- pinsamt, (många skrev så)
- att vi aldrig snackade om andra saker än säkerhet, 1:a samlaget, homosexualitet, och rättigheter, vi killar gjorde ingenting, typ.
- alla var där
- man har sina kamrater där
- de är konstiga och folket gav mig ingen chans
- mannen störde mig (kille)
- att alla skulle skratta, men jag kunde ställa de frågor jag ville
- det är Haram (synd) att prata om sånt (kille)
- inget är svårt men jag hade ingen fråga
- att man känner sig liten bland alla andra
- förmodligen umgänget
- pinsamt inför sin klass
- pinsamt att ta det framför andra
- det är privat
- skam inför resten av klassen

Fråga 8. Vad tyckte du om de övningar/lekar vi gjorde?

Det vi avsåg med frågan var hur klasserna uppfattade och trivdes med de värderingsövningar vi gjorde i helklass. Svaren vi fick avspeglar både värderingsövningarnas innehåll och svårigheter med vissa grupper som inte är samspelade i gruppsamtal. Ungdomarnas olikhet ifråga om mognad avspeglar sig också i svaren. Vissa grupper lämnade mycket spretiga svar med några mycket nöjda, många i mitten och en mindre grupp missnöjda. Heta stolen-frågorna handlade om syn på ungdomar och sex, genusfrågor, syn på HBT-frågor, hedersfrågor och jämställdhet. En del, särskilt killar, har blivit provocerade av den moderna synen på olika sexuella läggningar. Även ämnet jämställdhet mellan könen har provocerat en del killar. Detta kan hanteras om det finns ett gott samtalsklimat i klassen, men är svårare om gruppen är starkt hierarkisk eller har åtskilda grupperingar. Några grupper, särskilt de som deltagit i kill- och tjejgrupp på UM i årskurs 6 var mer nöjda med värderingsövningarna och lämnade också mer homogena svar. Här är de samlade svaren:

	Tjejer	%	Killar	%	Summa	%
Mkt roliga	14	12	13	11	25	11
Roliga	30	27	24	20	54	24
Ok	49	45	51	44	100	44
Tråkiga	8	7	11	10	19	8
Mkt tråkiga	3	3	12	10	15	7
Ej svar	6	5	4	3	10	4

Fråga 9. Vad tyckte du om att vi delade upp oss i tjej- och killgrupper?

Vi har ibland funderat på hur meningsfullt det är att dela in i klasserna i kill- och tjejgrupper. Vårt upplägg har varit att både arbeta i helklass och i enkönade grupper. De känsligaste sakerna diskuterar vi i smågrupperna. Nackdelarna med enkönade grupper är att det kan förstärka könsroller och att ungdomarna missar kunskaper om varandra och inte får möjlighet att diskutera könsroller där både tjejer och killar är med samtidigt. Fördelen är att man i en enkönad grupp lättare känner igen sig själv och stärker sin kvinnliga respektive manliga självkänsla och identitet. Uppdelning fungerar framförallt som ett skydd, vilket särskilt tjejerna ger uttryck för i sina enkätsvar. Uppdelning leder sannolikt också till en större öppenhet.

	Tjejer	%	Killar	%	Summa	%
Bra	85	77	60	52	145	64
Dåligt	9	8	29	25	38	17
Både och/	17	15	26	22	43	19
Ej svar						

Ett större antal killar än tjejer tyckte det var dåligt med en uppdelning. En tolkning är att de önskade veta mer om tjejerna och kanske en del ville ställa utmanande frågor till tjejerna vilket tjejerna värjer sig emot, därav att betydligt färre tjejer tyckte det var dåligt med en uppdelning. Kanske kan man tänka sig att en del tycker att kärlek, sex och säkerhet är ett gemensamt projekt och att det därför är bra att få information om säker sex tillsammans. Ibland har vi haft grupper helt gemensamt, till exempel i små klasser då ungdomarna har önskat det, det har då fungerat bra. Dessa klasser finns dock inte med i denna utvärdering. Här kommer några kommentarer från några tjejer, tyvärr har ingen kille kommenterat:
 -jag tycker killarna borde få veta vad som händer på det motsatta könet (tjej)
 -vi ville se hur killarna reagerade (tjej)

Fråga 10. Vet du hur man kan komma till ungdomsmottagningen och hur man beställer tid?

Alla ungdomar informeras under klassbesöken om öppettider, hur det går till under öppet hus och hur man beställer tid. 86% av tjejerna och 73 % av killarna svarade i enkäten efteråt att de hade klart för sig öppettider och tidsbeställning. Vi skulle naturligtvis önska att 100% uppfattade informationen korrekt. Ändå är det ju bra att så många vet.

Vi kan naturligtvis försöka göra informationen tydligare men kanske är det för många ungdomar i årskurs åtta som ännu inte är aktuellt att besöka mottagningen och de är därför ointresserade av att höra om öppettiderna. Jag tror också att många ungdomar primärt kommer till studiebesöken för att diskutera sex- och samlevnadsfrågor i grupp och inte har ett aktuellt behov av att boka en egen tid.

Fråga 11. Vet du vad man kan söka hjälp för hos kuratorn.

Under första delen av besöket berättar vi vad ungdomar brukar söka hjälp för hos kuratorn. Vi berättar också hur ett samtal kan gå till. Den övervägande delen av ungdomarna uppfattade denna information men ändå är det ganska många som svarade att de inte vet. Man kan spekulera över olika förklaringar till detta. Vi vet inte heller om alla ungdomar uppfattar frågan rätt. Kanske svarar en del som om frågan gällde vad de själva skulle söka för hjälp. Kanske är det många som inte känner något behov av att gå till en kurator och därför är helt ointresserade av frågan. 77% av tjejerna och 65% av killarna visste vad man kan söka hjälp för hos kuratorn. 21% av tjejerna och 26% av killarna visste inte.

Fråga 12. Vet du vad man kan söka hjälp för hos barnmorskan?

Svaren på denna fråga fördelar sig ungefär som föregående. Detta är lite förvånande eftersom så stor del av klassbesöket ägnas åt information om preventivmedel, könssjukdomar och sexualitet vilket är de vanligaste besöksorsakerna till barnmorskan. 77% av tjejerna och 68% av killarna visste vad man kan söka hjälp för hos barnmorskan. 17% av tjejerna och 28% av killarna visste inte. Det ligger nära till hands att misstänka att en del ungdomar inte har uppfattat frågan rätt.

Fråga 13. Fick du information om mottagningens tystnadsplikt och anmälningsskyldighet till socialtjänsten, samt när kontakt med föräldrar tas.

Denna fråga har ungdomarna uppfattat och kommer ihåg. Att så stor majoritet kommit ihåg informationen kan tolkas som att det är mycket viktigt för ungdomarna att känna sig trygga med att vi inte berättar vidare vad ungdomarna berättat för oss i förtroende. Att ungdomsmottagningen är en fristad för ungdomarnas berättelser är en av de viktigaste hörnstenarna i vår verksamhet. 92% av tjejerna och 83% av killarna har uppfattat informationen som alltså även innehöll information om anmälningsskyldigheten.

Fråga 14. Hur nöjd är du med besöket på ungdomsmottagningen?

En övervägande majoritet var nöjda med besöket. 12% av killarna var dock inte nöjda med besöket. Trots att många ungdomar inte är helt nöjda med alla delar är ändå en stor majoritet nöjda. Utmaningen består av olika svårigheter att hantera. Det är mycket som skall få plats under relativt kort tid. Ungdomarna bär mycket osäkerhet och blygsel med sig in i gruppen. Grupptricket är inte alltid så lätt att hantera. Grupperna som vi möter består oftast av individer som är mycket olika i fråga om mognad, erfarenheter, kulturella och religiösa normer. Många grupper verkade ovana vid att diskutera känsliga saker i grupp. På det stora hela kan vi alltså, trots svårigheter, konstatera att en stor del av ungdomarna är nöjda med studiebesöket.

	tjejer	killar	%
mkt nöjd	26	29	24,4
nöjd	56	49	46,6
Delvisnöjd	19	17	16
inte nöjd	1	7	3,5
missnöjd	2	7	4
ej svar	6	6	5,3
totalt	110	115	99,8

Sammanfattning av enkätsvaren

Enkätsvaren tyder på att ungdomarna fått en stor mängd kunskap om sex- och samlevnadsfrågor vid sitt klassbesök på ungdomsmottagningen. Ungdomarna minns väl informationen om kropp och sex, sexualitet, sexuell läggning och säkerhet och prevention. Samtalen har också handlat om relationer vilket ungdomarna kommer ihåg. Under hälften av ungdomarna minns att vi pratat om hälsofrågor såsom mat, motion, tobak och alkohol. Samtalen om alkohol var ofta kopplade till sexualitet. En större grupp tjejer än killar minns informationen och samtalen om hedersrelaterat förtryck och våld. När det gäller våld, våldtäkt och sexuella övergrepp har hälften av tjejerna fått information. Fler killar än tjejer minns att vi pratade om våldtäkt.

Relativt få ungdomar minns informationen om sexualbrottslagen och kunskaperna om denna är bristfällig hos många ungdomar. Som exempel kan nämnas att många ungdomar tror att det är straffbart för ungdomar under 15 att ha sex med en jämnårig och blandar ihop detta med straffbarheten för en vuxen som sexuellt utnyttjar en minderårig.

Det som flest ungdomar skrivit att de önskar prata mer om är sex- och samlevnadsfrågor. Många tjejer efterfrågar mer information om könsstympning, hedersvåld, tvångs gifte och våldtäkt.

85 % av ungdomarna tyckte att de kunde fråga om det de ville under klassbesöken. De som hade svårt att vara öppna med sina frågor angav att svårigheterna bestod av att de tyckte det kändes pinsamt och att de var rädda att göra bort sig inför klassen.

Ungdomarnas omdömen om värderingsövningar var lägre än svaren på andra frågor. Den största gruppen av både killarna och tjejerna lade sig på mitten av skalan. Vi tolkar detta bland annat som att många ungdomar känner av svårigheter att visa upp vad man tycker inför resten av sin skolklass. De kan också vara så att kunskaper om kropp, sexualitet och skydd är mer angeläget för de 14-15 åriga ungdomarna än att diskutera samhällsnormer.

52% av killarna mot 77% av tjejerna tyckte det var bra att vi delade upp oss i kill- och tjejgrupp.

Informationen om öppettider och vad man kan få för hjälp hos barnmorska och kurator verkar ha gått fram till cirka 75 % av eleverna, killarnas andel var något lägre.

Nära 90% av eleverna uppfattade informationen om tystnadsplikt.

71% av eleverna var nöjda eller mycket nöjda med besöket, 16% var delvis nöjda och 4% var missnöjda.

Anteckningar från möte med skolorna 2009-09-11

Ungdomsmottagningen gick igenom utvärderingen av enkäten som gjordes under läsåret 2008-2009 på studiebesöken för åk 8 på UM. Sammanställningen ovan hade skickats ut tillsammans med inbjudan till mötet.

Vi hade ett förslag till förändring som ett resultat av de reaktioner vi fått från enkäten och vi ville nu ta tillfället i akt och höra vad skolorna tyckte om denna ide.

Vårt förslag var att ändra klassbesöken från åk 8 till att ha klassbesök i både åk 7 och åk 9. Förslaget bemöttes positivt. Flera tyckte att det var bra att vi skulle träffa eleverna i åk 7, de får komma hit och se var vi finns redan då och de får också möjlighet att ställa frågor. Vår

tanke var att vi i huvudsak skulle ägna besöket åt att prata om kropp, pubertet och sexualitet och att vi skulle dela upp klasserna i tjej och killgrupper för att de skulle ha enklare och känna sig friare i att ställa sina frågor då. Många tyckte också att det var bra med att återkoppla i åk 9 med då mer inriktat samtalet på att diskutera jämställdhet och ha värderingsövningar. Besöket för åk 7 skulle vara 1 timme per grupp (tjej och kill) och i åk 9 1 ½ timme per klass. En oro som kom fram var att det skulle vara svårt för eleverna och skolan att hinna med ett klassbesök i åk 9 eftersom det är väldigt mycket som ska hinnas med sista läsåret. En konsekvens blir att detta läsårs (2009-2010) åk 9 inte får något studiebesök eftersom vi träffade dem i åk 8.

Möte med RFSU-Stockholm 2009-09-15

RFSU-Stockholm har under en tid arbetat på Västerholmsskolan med grupper för killar i årskurs 8. Vi har med anledning av detta inlett ett samarbete. I början av sommaren kontaktade vi dem för att diskutera våra och deras metoder för gruppsamtal med ungdomar i grundskolan. Vårt syfte var förändra innehållet och metoderna för klassbesöken i årskurs 8. RFSU hade ett intresse av ett möte för att få information om UM:s verksamhet och för att utveckla samarbetet. Här följer några diskussionspunkter som vi hade.

Värderingsövningar och valet av frågor

En fråga vi diskuterade var hur vi bättre arbetar med värderingsövningar som bland annat handlar om jämställdhet, HBT- och Genusfrågor. RFSU har själva granskat sina värderingsövningar och frågor till ungdomarna och omformulerat frågorna till att bli mer normkritiska. Det är lätt hänt att man annars bygger in fördomar och en ojämlig maktstruktur i frågorna. Ett exempel är om man ber en skolklass att svara på frågan om det är normalt att vara homosexuell eller inte. Man ger då majoriteten en möjlighet att gentemot minoriteten öppet visa avståndstagande mot en utsatt minoritet. Detta speciellt som man i instruktionen till övningen säger att alla svar är lika rätt. Istället bör man tydligt ta ställning för att alla har lika rätt till sin sexuella läggning. I värderingsfrågorna skall detta byggas in från början. Ett sätt att vända på frågeställningen kan vara att fråga ungdomarna hur det skulle vara om man som ungdom är heterosexuell och inte har rätt att välja en partner av motsatt kön.

Vad är bra sex?

Ett sätt att lyssna på ungdomarna och att få dem att känna efter är att prata om magkänsla. Hur känns ett sexuellt möte i magen? Vad händer i kroppen när det tänder? Hur känns det när det blir fel? Att koppla ihop denna fråga med kunskap om kroppen och den egna sexualiteten vilket man i ungdomen före det sexuella mötet kan få bland annat genom onani.

Oskuldsfrågan

Vad betyder själva ordet oskuld? Skall man känna skuld då man haft samlag? Begreppet är heteronormativt. Är två lesbiska kvinnor som haft ickepenetrerande sex med varandra oskulder? Ungdomarna, både killar och tjejer, behöver också kunskap om den så kallade mödomshinnan som vi numera kallar slidkransen. Det är också mycket viktigt att arbeta med hedersfrågor både med killarna och tjejerna som alla är utsatta för hedersförtryck på olika sätt. Vi från Ungdomsmottagningen fick många tips om olika värderingsövningar och exempel på metoder samt avhandlingar och rapporter.

Slutsatser och förslag till förändringar

Vi tror att klassbesöket på ungdomsmottagningen är en viktig händelse för ungdomarna. Det blir ett avbräck från skolans vanliga rutiner och innebär något spännande och nytt. Man kan se besöket som en modern form av initiationsrit. Inför besöket känner många ungdomar att det är spännande, pirrigt, nervöst, skämmigt men också roligt och med stor förväntan. Genom besöket och den kunskapsförmedling som sker får man något slags godkännande som blivande vuxen sexuell individ. Man blir också mera betrodd att ta eget ansvar för sina känslor och val på kärlekens och sexualitetens område.

Vi är mycket nöjda med det samarbete, som under åren utvecklats, med skolorna både vad gäller -elevvård och sex- och samlevnadsundervisning. Utan detta goda samarbete hade inte klassbesöken kunnat utvecklas så mycket.

De slutsatser man kan dra utifrån vår enkätundersökning är ganska många. Jag skall här nämna några och även ge förslag till förändringar.

Ungdomarnas förväntningar och behov verkar handla mycket om att få samtala och få kunskap om sex och samlevnad. Dessa behov verkar för grundskoleeleverna vara större än behovet av att få information om ungdomsmottagningens mottagningsverksamhet. Relativt många ungdomar visste efter besöket inte vad man kan få för hjälp på en ungdomsmottagningen. Förmodligen känns det ännu inte aktuellt för många av de yngre tonåringarna att besöka en ungdomsmottagning på egen hand. Ändå kunde samma ungdomar vara nöjda med besöket. Ungdomarna verkar överlag ha tagit till sig en stor mängd kunskap. De viktigaste kunskapsområdena för ungdomarna var kropp, sex och kärlek samt preventivmedel och könssjukdomar.

När det gällde de för killarna och tjejerna gemensamma gruppdiskussionerna om bland annat jämställdhet och sexuell läggning så tyckte många att detta var svårt. De största svårigheterna som ungdomarna angav handlade om att det var svårt med stora grupper och att det kändes skämmigt att uttala sig inför kompisarna. Vi måste också ta oss en funderare över hur värderingsövnings-frågorna formulerats. Vi kommer i framtiden att vara ännu tydligare med våra grundläggande normer om allas lika värde etc. Men vi måste också bygga in dessa värderingar i alla frågor så att vi inte ger sken av att tycka det är lika rätt med diskriminering som respekt. Principen med normkritiska frågor är mycket bra. Homofobi och motstånd mot jämställdhet kommer vi dock att möta oavsett metodval.

Det ambitiösa program som vi utarbetat verkar vara i mastigaste laget för många ungdomar. Det kan vara svårt att ta till sig nya kunskaper om kropp och sex och samtidigt visa för kompisarna vilka ställningstaganden man gör i olika etiska frågor. För många verkar det vara nog att hålla ihop sig själv då motstridiga känslor såsom nyfikenhet, glädje, genans och skam dyker upp. Också svåra känslor som underlägsenhet och förakt finns med. Vi är trots det övertygade om att ungdomsmottagningen ofta utgör en trygg plats där vi som professionella kan ta emot och hållbara dessa känslor. På det sättet kan vi verka avlastande och normaliserande.

Många ungdomar har inte förstått sexualbrottslagens innebörd. Detta måste förbättras.

Många tjejer önskar mer information och samtal om hedersfrågor.

Utifrån ovanstående kommer vi i fortsättningen att arbeta med klassbesök utifrån följande:

Klassbesöket delas upp i två besök. Ett första besök i årskurs 7 och en fortsättningsdel i årskurs 9.

I årskurs 7 kommer tjejerna för sig och killarna för sig. Vi kommer att koncentrera oss på pubertet, kroppsutveckling, sexualitet, känslor och kärlek. Vi kommer också att informera om mottagningens sekretess och anmälningskyldighet. Information kommer att ges om vad sexualbrottslagen säger om gränser och skydd för barn och ungdomar. Ett mycket viktigt syfte är att stärka ungdomarnas självkänsla utifrån ökad kunskap om kroppen, sexualiteten och de egna känslorna.

I årskurs 9 kommer vi att ta emot eleverna i helklass. Vi kommer då att prata om mötet med en partner och olika sexualiteter. Information kommer att ges om preventivmedel, graviditet och möjlighet till abort.

Eleverna kommer att ges stor frihet att i grupp diskutera olika frågor som handlar om kärlek, relationer, sex, jämställdhet, genusfrågor, kulturfrågor, hedersförtryck. Syftet är att eleverna skall komma fram till egna ställningstaganden genom att pröva egna argument. Ett annat syfte är att visa att olika individer är olika och gör olika livsval.

Bilaga 1. ENKÄT OM KLASS 8 BESÖK PÅ SKÄRHOLMENS UNGDOMSMOTTAGNING

Hej! Vi vill att du svarar på några frågor så att vi kan göra studiebesöken ännu bättre. Tack!

1. Är du: tjej ف   kille ف

2. Vilken skola går du i?
-----

3. Vilka av följande saker togs upp under besöket på ungdomsmottagningen? Ringa in de saker du kommer ihåg.

Kropp och sex

- Pubertet
- Mens
- Kukkunskap (om mannens könsorgan)
- Fittfakta (om kvinnans könsorgan)
- Upphetsning
- Stånd
- Lubrikation (det som händer när tjejer tänder)
- Orgasm

Sexualitet

- Onani
- 1:a samlaget
- Olika sätt att ha sex
- Pornografi
- Prostitution
- Funktionshinder och sex

Sexualiteter

- Heterosexualitet
- Homosexualitet
- Bisexualitet
- Transsexualitet

Genusfrågor

- Kvinnligt (hur tjejer är)
- Manligt (hur killar är)
- Jämställdhet (lika rättigheter)

Säkerhet, prevention

- P-piller
- Kondomer
- Graviditet
- Abort
- Könssjukdomar
- Testning
- Undersökning

Den egna personen och hälsa

- Självkänsla (hur man gillar sig själv)
- Utseende och kropp
- Mat, motion, tobak, alkohol

Relationer

- Kärlek
- Att bli ihop
- Svartsjuka
- Göra slut
- Familjen: kontakt och frigörelse
- Kamratskap
- Att säga ja och att säga nej

Kulturfrågor och problem

- Kulturkrockar - (Man tänker och har olika vanor i olika länder och religioner.)
- Hedersproblem (när familjen säger att ungdomen drar skam och vanära över familjen och det blir farligt)
- Alkohol och sex.

Att råka illa ut

- Våld
- Sexuella övergrepp
- Våldtäkt
- Könstympling (omskärelse på flickor)
- Tvångsgifte (när familjen och släkten tvingar till giftermål med någon den unge ej valt)
- Hedersvåld (inom familjen eller släkten)

Regler och rättigheter

- **Barns rättigheter och skydd**
- **Kvinnors och Mäns rättigheter och skydd**
- **”Lovlighetsålder” för samlag och skydd mot övergrepp.**

4. Var det något av detta eller något annat som du skulle vilja prata mer om? I så fall vad?

-----

5. Tyckte du att du fick möjlighet att ställa de frågor du hade?

Ja ف Nej ف

6. Om du inte ställde frågor som du hade, vilken fråga hade du?

-----

7. Om du hade frågor men inte ställde dem, vad var det som gjorde att det var svårt att ställa din fråga?

-----

8. Vad tyckte du om de övningar/lekar som vi gjorde? Var de:

Mycket roliga   Roliga   Ok   Tråkiga   Mycket tråkiga
 ف   ف   ف   ف   ف

9. Vad tyckte du om att vi delade upp oss i tjej- och killgrupper? Var det:

Bra ف   Dåligt ف

10. Vet du nu när man kan komma till ungdomsmottagningen och hur man beställer tid?

Ja ف   Nej ف

11. Vet du vad man kan söka hjälp för hos kuratorn på en ungdomsmottagning?

Ja ف   Nej ف

12. Vet du vad man kan söka hjälp för hos barnmorskan på en ungdomsmottagning?

Ja ﺕ Nej ﺕ

13. Fick du information om ungdomsmottagningens tystnadsplikt och anmälningskyldighet till socialtjänsten, samt när kontakt med föräldrar tas.

Ja ﺕ Nej ﺕ

14. Hur nöjd är du med besöket på ungdomsmottagningen?

Mycket nöjd
ﻑ

Nöjd
ﻑ

Delvis nöjd
ﻑ

Inte nöjd
ﻑ

Missnöjd
ﻑ

Vill du skriva eller rita något mer så gör det här under.

Tack för hjälpen!

Bilaga2. Resultat fråga 3.

Kropp och sex	Tjejer	Killar
• Pubertet	13	16
• Mens	15	15
• Kukkunskap (om mannens könsorgan)	17	16
• Fittfakta (om kvinnans könsorgan)	19	17
• Upphetsning	20	16
• Stånd	19	14
• Lubrikation (det som händer när tjejer tänder)	13	11
• Orgasm	12	15
Sexualitet		
• Onani	7	11
• 1:a samlaget	17	15
• Olika sätt att ha sex	9	15
• Pornografi	6	13
• Prostitution	3	6
• Funktionshinder och sex	5	5
Sexualiteter		
• Heterosexualitet	9	13
• Homosexualitet	16	15
• Bisexualitet	11	9
• Transsexualitet	7	10
Genusfrågor		
• Kvinnligt (hur tjejer är)	11	11
• Manligt (hur killar är)	12	10
• Jämställdhet (lika rättigheter)	7	9
Säkerhet, prevention		
• P-piller	21	18
• Kondomer	22	22
• Graviditet	20	15
• Abort	20	14
• Könssjukdomar	20	22
• Testning	18	14
• Undersökning	19	10
Den egna personen och hälsa		
• Självkänsla (hur man gillar sig själv)	6	8
• Utseende och kropp	10	10
• Mat, motion, tobak, alkohol	9	5

Relationer

• Kärlek	18	20
• Att bli ihop	11	11
• Svartsjuka	8	7
• Göra slut	7	4
• Familjen: kontakt och frigörelse	13	14
• Kamratskap	10	4
• Att säga ja och att säga nej	12	10

Kulturfrågor och problem

• Kulturkrockar	11	9
• Hedersproblem	10	6
• Alkohol och sex.	9	9

Att råka illa ut

• Våld	9	9
• Sexuella övergrepp	12	14
• Våldtäkt	14	15
• Könstymning	9	5
• Tvångsgifte	10	8
• Hedersvåld	10	2

Regler och rättigheter

• Barns rättigheter och skydd	4	5
• Kvinnors och Mäns rättigheter och skydd	3	4
• ”Lovlighetsålder” / skydd mot övergrepp.	4	6

RESURSENHETEN
UNGDOMSMOTTAGNINGEN

SID 19 (19)
2009-09-01